

АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ РІВНЯ КОРУПЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті вказується на негативний вплив корупції на економічну безпеку України. Проаналізовано основні наукові підходи до оцінки рівня корупції, зазначено їх недоліки. Обґрунтовується теза, що рівень корупції у органах влади буде зростати із збільшенням доступу до розподілу матеріальних ресурсів та за умови зменшення рівня колегіальності ухвалення рішень. Пропонується кількісне значення потенційного рівня корупції у органі державної/місцевої влади визначати на основі врахування двох змінних. Вказується на важливість розробки і реалізації комплексу заходів з метою попередження, виявлення та припинення правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Ключові слова: корупція, антикорупційна політика, матеріальні ресурси, органи влади, правопорушення, економічна безпека.

ВСТУП

Корупція є однією з найактуальніших соціально-політичних проблем сучасності, вона не лише негативно впливає на економічну безпеку держави, але й на систему державного управління та суспільні відносини в цілому.

Саме складність розвитку корупційних процесів та системність їх проявів актуалізують дослідження у даному напрямку.

Проблемам підвищення ефективності антикорупційних заходів присвячено наукові праці Є. Зозулі, А. Комарової, В. Кулікова, М. Мельника, О. Прохоренка, Є. Сторожука та інших.

Так, Є. Зозуля вивчав практику застосування окремих заходів правового характеру (адміністративна та кримінальна відповідальність) як складових механізму протидії корупції. Є. Сторожуком у [1] доповнено інструментарій дослідження корупції економіко-математичними методами. Вчений А. Бова у науковій праці [2] вказує на взаємозв'язок ефективності державного управління, корупції з соціально-економічним розвитком країни.

Разом з тим залишаються не повністю вирішеними питання, пов'язані із дослідженням факторів, взаємозв'язок яких безпосередньо визначає можливість виникнення корупційних діянь.

Метою статті є аналіз наукових підходів до оцінки рівня корупції.

У процесі наукового дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи:

- абстрактно-логічний – дозволив виявити суперечності соціально-економічного розвитку України;
- монографічний – при вивченні й аналізі спеціальної наукової літератури;
- графічний – при наочному відображенні залежності рівня корупції від факторів;
- порівняльний аналіз – при порівнянні основних підходів до оцінки рівня корупції.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Українська громадськість приділяє проблемі подолання корупції щороку більше уваги. Корупція стала чинником, який реально загрожує економічній безпеці, демократичному розвитку держави та суспільства, конституційному ладу України.

На сьогоднішній день оцінка рівня корупції проводиться на основі трьох підходів:

- із застосуванням математичних методів;
- шляхом обробки даних соціологічних досліджень;
- співвідношення рейтингів корупції із суб'єктивними й об'єктивними факторами, що характеризують різні сфери суспільно-економічного життя і є потенційно визначальними для виникнення корупції.

У [1] динамічну модель поведінки політика (посадової особи) пропонується записувати у вигляді задачі оптимального керування:

функціонала

$$\max \int_0^{\infty} e^{-\delta t} [V(c(t)) + V(P(t))] dt \quad ; \quad (1)$$

системи звичайних диференціальних рівнянь 1-го порядку з початковими умовами:

$$\begin{aligned} P &= q(P) - f(K), P(0) = P_0 \\ K &= c - \delta - K, K(0) = K_0, \end{aligned} \quad ; \quad (2)$$

де, функція корисності особи в кожен момент часу залежить від функцій корисності $V(P)$ та $V(c)$, перша з яких фіксує всі типи вигод від популярності P , друга $V(c)$ відображає залежність від обсягу хабара C . Корупція вимірюється параметром K , функція $q(P)$ відображає той факт, що слова, спрямовані на підтримку позитивної репутації, є визначальним фактором, функція $f(K)$ вимірює втрату популярності, величина δ вказує на схильність людей забувати.

На нашу думку велика кількість вихідних умов та факторів, які важко визначити кількісно значно ускладнюють розрахунки за наведеною моделлю.

Більш простим щодо одержання необхідної вихідної інформації є метод опитувань. У таблиці 1 наведені порівняння чотирьох загальнонаціональних опитувань населення, що були проведені у травні 2004 року, червні-липні 2007 року, березні 2008 року, а також червні 2012 року.

Так, дослідження громадської думки проведені протягом 2004-2012 років засвідчують, що сприйняття поширеності корупції в Україні має дуже високі показники.

Таблиця 1. Як би Ви оцінили рівень корупції в Україні?

Оцінка рівня корупції	Травень 2004	Червень-липень 2007	Березень 2009	Червень 2012
Дуже високий	32.1	38.7	46.4	45.2
Високий	37.9	34.1	32.7	39.5
Середній	16.8	14.8	7.6	1.1
Невисокий	3.2	2.2	0.6	10.3
Зовсім незначний	1.3	1.1	0.9	1.3
Важко сказати	8.7	9.1	11.8	3.9

Джерело: [3; 4]

Міжнародна організація Transparency International (TI) проводить щорічні дослідження індексу сприйняття корупції, який розраховується на основі 13 показників.

Індексу сприйняття корупції (ІСК) охоплює оцінки, надані підприємцями, вченими та аналітиками з ризиків щодо зловживання владою посадовцями з метою отримання особистої вигоди [5]. Джерела, якими користується TI, не розрізняють адміністративну й політичну корупцію.

У рейтингу, де рівень корупції оцінюється за шкалою від 0 до 100 балів, у якій 0 означає тотальну корумпованість, а 100 - фактичну відсутність корупції, Україна у 2012 році посіла 144 місце серед 174 країн світу. Ретроспективний аналіз засвідчує стабільно низькі позиції нашої країни у рейтингу Transparency International.

Так, наприклад, Україна в 2001 р. позиціонувалася на 83 місці з 91, 2005 р. – 107 з 158, 2010 р. – 134 з 178 [5; 6; 7].

Ми пропонуємо кількісне значення потенційного рівня корупції у органі державної/місцевої влади визначати на основі врахування двох змінних – рівня колегіальності прийняття рішення та доступу до ресурсів.

Проведений нами аналіз поданих протягом 2005-2011 років до судів матеріалів щодо проявів корупції [8] засвідчив, що 74% випадків стосувалися посадових осіб, які мали повноваження одноосібно визначати напрям використання (розпоряджання) матеріальних та інших ресурсів.

За інших рівних умов рівень корупції у органах влади буде зростати із збільшенням доступу до розподілу/перерозподілу матеріальних і інших ресурсів та за умови зменшення рівня колегіальності ухвалення рішень про розподіл.

Схематичне зображення залежності рівня корупції від двох змінних – рівня колегіальності прийняття рішення та доступу до ресурсів наведено на рис.1.

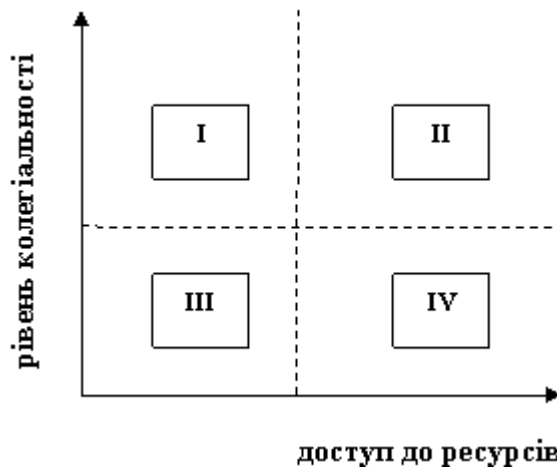

Рис. 1. Потенційний рівень корупції залежно від комбінації факторів. (Джерело: складено автором)

Аналіз рис. 1 дозволяє визначити такі комбінації факторів:

мін ДР **мак РК** ;

мак ДР **мак РК** ;

мін ДР **мін РК** ;

мак ДР **мін РК** .

де, ДР – доступ до ресурсів, РК – рівень колегіальності

Враховуючи вищезазначене, потенційно загрозованим щодо виникнення корупції є четвертий квадрант (рис. 1).

На основі цього:

мак К = мак ДР **мін РК**

де, К – рівень корупції.

де, ДР – доступ до ресурсів, РК – рівень колегіальності

ВИСНОВКИ

Протидія корупції в системі державного управління потребує розробки і проведення заходів з метою попередження, виявлення та припинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, усунення їх наслідків та покарання винних.

Вищезазначені заходи необхідно розглядати як невід'ємну складову реформи системи державного управління.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сторожук Є.А. Фактори і математичні моделі корупції в Україні [Електронний ресурс]/Є.А. Сторожук, Ю.В. Коляда. – Режим доступу: http://nc.nusta.com.ua/Kyrsi%202004/tezi/images_tezi/127_.htm.
2. Бова А. Корупція в контексті політичного і соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс]/А. Бова //Економічний часопис XXI. – 2003. - №10. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2003/10/zmist.html>.
3. Звіт за результатами дослідження «Корупція та корупційні ризики в державних адміністративних органах: громадська думка населення України, підприємців, експертів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/21891>
2. Звіт за результатами дослідження «Корупційні ризики розвитку українського суспільства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.antikor.com.ua/54837>.
3. Corruption Perceptions Index 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/cpi2012/results>.
4. Corruption Perceptions Index 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2001.
5. Corruption perceptions index 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2005.
6. Курмаєв П.Ю. Дослідження проявів корупції в Україні / П.Ю. Курмаєв // Науковий вісник економічного факультету Уманського державного педагогічного університету. – 2012. – №6. – С.18-

Одержано 01.03.2013р.

© **Курмасв Петро Юрійович**, д.е.н., доцент кафедри економічної теорії та права Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, тел. (04744)5-20-80, e-mail: petro1109@mail.ru